

ВРСТЕ И ОБЛИЦИ ТЕЛЕСНОГ ВЕЖБАЊА У ПРИВАТНИМ ШКОЛАМА И ГИМНАСТИЧКИМ ДРУШТВИМА ЗА ТЕЛЕСНО ВЕЖБАЊЕ КНЕЖЕВИНЕ И КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

Слађана Мијатовић¹

¹ Факултет спорта и физичког васпитања, Универзитета у Београду. Србија

УДК 796.41.37.058(497.11)

САЖЕТАК

У досадашњим истраживањима рада гимнастичких друштава Кнежевине и Краљевине Србије нису се сериозније изучавале врсте телесног вежбања у њима. Може се претпоставити да је разлог у недовољно сачуваним подацима о томе.

Из тих разлога у овом истраживању се трагало за сазнањем о врстама телесног вежбања у приватним школама за телесно вежбање, у којима су се вежбале и училе одређене вештине (мачевања, пливања, гађања из лука, јахања коња), затим у друштвима за телесно вежбање (гимнастику), као и у соколским друштвима. *Циљ истраживања* је био да се сазна које су се врсте и облици телесног вежбања користиле у приватним школама за телесно вежбање, друштвима за телесно вежбање (гимнастику), као и у соколским друштвима Кнежевине и Краљевине Србије. У овом истраживању коришћен је *историјски метод*.

У раду су презентовани резултати, односно изложене су врсте физичког вежбања у приватним школама за телесно вежбања (*Школама мачевања; Сликарској школи* Стеве Тодоровића; *Гимнастичкој школи* Асканијуса Седлмајера), у друштвима за телесно вежбање (гимнастику) и соколским друштвима (*Београдском друштву за гимнастику и борење; "Београдском гимнастичком друштву Соко"; Грађанском гимнастичком друштву "Душан Силни"; соколским друштвима*).

На основу упоредне анализе врста коришћених справа и начина вежбања утврђено је да се у **приватним школама** вежбало углавном по турнерском систему, користећи већину Јанових турнерских справа. Међутим, у **друштвима за физичко вежбање**, осим турнерског начина вежбања, делимично је коришћен и шведски систем вежбања.

Појавом и прихватањем соколске идеје започела је и примена соколског начина вежбања у основаним соколским друштвима, а убрзо и у војсци, основним, и средњим школама.

Кључне речи: телесно вежбање, врсте и облици, Србија, приватне школе, гимнастичка друштва

УВОД

У досадашњим истраживањима рада гимнастичких друштава Кнежевине и Краљевине Србије нису се сериозније изучавале врсте телесног вежбања у њима. Може се претпоставити да је разлог у недовољно сачуваним подацима о томе, али и због сложености оваквих истраживања.

Из тих разлога у овом истраживању се трагало за сазнањем о врстама телесног вежбања, пре свега у приватним школама за телесно вежбање, у којима су се вежбале и училе одређене вештине (мачевања, пливања, гађања из пушке, јахања коња), а затим и у разним друштвима за телесно вежбање (гимнастику), као и у соколским друштвима.

МЕТОДЕ РАДА

У овом истраживању коришћен је *историјски метод*.

Циљ истраживања је био да се сазна које су се врсте и облици телесног вежбања користиле у у приватним школама за телесно вежбање, друштвима за телесно вежбање (гимнастику), као и у соколским друштвима Кнежевине и Краљевине Србије.

РЕЗУЛТАТИ И ДИСКУСИЈА

Почеци увођења физичког вежбања у Србију

Прво институционално физичко вежбање у Карађорђевој Србији било је у склопу војничког вежбања у Великој школи у Београду (1808) и то су пре

свега била војничка вежбања, која су обухватала и одређене физичке вежбе, па се може рећи да су то били **први облици организованог физичког вежбања** у Србији.

Војничка вежбања ђака Велике школе, под руководством капетана Петра Ђурковића, су се састојала из вежби сабљом, пушком, марширања и престојавања. То је било **физичко вежбање са реквизитима** (сабљом, пушком) намењено стицању одређених војничких вештина у руковању овим оружјем.

Атанасије Николић је доласком у Србију (1839) постављен на место професора математике и цртања Гимназије и ректора Лицеја у Крагујевцу. Схватајући концепцију нове школе предузимао је низ акција у вези са отварањем „школе цртања, музике, као и **школе борења (фехтовања-мачевања)**“. На тај начин су се ђаци крагујевачке Гимназије вежбали у руковању мачем и ножем – бавили физичким вежбањем.

Физичко вежбање у приватним школама и друштвима за гимнастику

У 19. веку у Европи су оснивана грађанска друштва у којима су организована различита **физичка вежбања**. У **Немачкој** су то турнерска друштва, у којима је вежбана Јанова турнерска гимнастика; у **Шведској** је Лингов систем здравствене гимнастике био програм вежбања у многим основаним друштвима; у **Енглеској** се оснивају спортски клубови, у којима су вежбали различите спортове; У **Француској** су се организовала друштва у којима се вежбало по систему Амороса, а у **Чешкој** у соколским друштвима се вежбало према Тиршовом - соколском систему.

У Србији тога времена су неговани и развијани различити традиционални облици надметања на народним скуповима и свечаностима. Међутим, половином 19. века повратком младих, који су се школовали у европским земљама, у Србију су стизала сазнања о физичком вежбању у грађанским друштвима. Они су веома често оснивали **приватне школе** или **грађанска друштва за гимнастику (физичко вежбање)**, у којима су као млади људи и сами вежбали. У њима је организовано вежбање по узору на неки од европских гимнастичких система, али без обзира на различите облике или садржаје физичког вежбања, вежбали су да би били јачи, бржи, издржљивији, окретнији, спретнији.

Приватне школе за физичко вежбање осниване су у многим местима Кнежевине Србије и окупљале су омладину и грађане.

У почетку су то биле углавном **школе мачевања**, што је разумљиво, јер је ова вештина у српском народу негована и развијана као део витешке и војне обуке. Такву школу је отворио Јован Нинић у Београду 1843. године. У

њој су ученици, омладина и одрасли грађани Београда **вежбали вештину мачевања**. Неколико година касније (1848) Ђорђе Марковић - Кодер отворио је у Београду *Приватну школу мачевања*, у којој је вежбала омладина и грађани, а после њега и Чех Карл Вилмес - учитељ мачевања, основао је приватну школу мачевања за грађане Београда (1851).

У Београду је на реци Сави отворена „Школа пливања“ (1843), са ограђеним пливалиштем и учитељем пливања, у којој су вежбали пливање грађани Београда.

Сличне приватне школе за мачевање, јачање, пливање и друге облике вежбања или вештине, отварале су се у другој половини 19. века у многим местима Кнежевине и Краљевине Србије. Радиле су са мање или више успеха, али је најзначајније да су окупљајући омладину и грађане и учећи их некој од ових вештина, у њима **организовале различите облике физичког вежбања**.

Друштва за гимнастику (за физичко вежбање) се оснивају у другој половини 19. века у њима су грађани вежбали на справама, са реквизитима или без њих. Прво су се оснивала у Београду, а затим се оснивају и у осталим местима.

Када је Стева Тодоровић, академски сликар, дошао из Беча у Београд **1857.** године уз одобрење власти, основао је **Сликарску школу**, у којој је окупио 16 ученика, (13 прве и један друге године Лицеја). Он их је бесплатно подучавао сликарству, учио певању, вежбао у мачевању и **организовао им је физичко вежбање (гимнастику)**.

У аутобиографији је навео: „Прионуо сам одмах да поред сликарства разгранам свој рад и на остале преке културне потребе, а нарочито одмах да заведем хармонично певање и **телесно вежбање**, као основу здравог тела и здравог духа. Први ми је посао био да установим сликарску школу, ... „**Телесно вежбање удесио сам у шупи Саве Спахије**, преко пута Старог здања, а на месту основне школе код Саборне цркве.“

Прве **справе за вежбање** биле су доста скромне, јер је **кругове, мотке за певање и тегове** набавио сам Тодоровић. Боље услове за рад своје Школе, а посебно за вежбање гимнастике, Тодоровић је добио 1860. године, када се преселио у гостионицу Турски хан, у којој је имао више соба, тако да је у посебну просторију поставио справе за вежбање („апарате за гимнастику“), окупивши око 80 ученика.

У пролеће 1860. године Тодоровић је отишао у Беч на даље сликарско усавршавање, али се враћа средином лета 1861. године. После једногодишње паузе није могао да настави са радом Сликарске школе, јер су некадашњи ђаци отишли из Београда, а нови су се слабо јављали. Међутим,

кнез Михаило му је поверио да се брине о васпитању његовог ванбрачног сина Велимира у наредних шест година, па је почетком новембра 1861. године започео са васпитањем Велима и још двојице дечака (Велимир је имао 10, а друга два дечака по 9 година).

Он им је предавао цртање, певање, **гимнастику и мачевање**, а у једној од две сале сместио је **справе за гимнастику**, које је купио од новца који му је дао кнез Михаило. У **малу салу за вежбање** је у току зимског периода, поред ова три ученика примао и другу децу да заједнички са њима вежбају. За вежбања у току летњег периода опремљен је празан плац преко пута Реалке бројним справама за вежбање и на тај начин направљено је и **летње вежбалиште**, на коме су осим Тодоровићевих ученика вежбали и ђаци Гимназије.

Из прегледа справа за вежбање види се да их није имао много, ни разноврсних, не зато што није знао за њих већ зато што их је сам набављао и плаћао својим новцем. Осим тога у Србији се није ни знало за гимнастичке справе, нити су израђиване, па стога нису могле ни да се купују.

Асканиус Седлмајер, стручни учитељ гимнастике, отворио је **Школу гимнастике** (1.02.1866) у Теразијској гимназији, у којој је предавао овај предмет. Лети су ученици и грађани вежбали у дворишту школе, а у зимском периоду у једној адаптираној већој просторији (сали), која је била опремљена гимнастичким справама. Одрасла лица су вежбала по упутствима Асканиуса Седлмајера, по немачком турнерском систему гимнастике, пошто је Седлмајер стекао турнерско образовање у Немачкој.

Школа је располагала својим справама за гимнастику, што се види из сачуваних Правила рада у школи, међу којима је записано да полазници „не износе гимнастичке справе изван школе“. Нажалост није сачуван списак справа којима је Школа располагала, али се може претпоставити да је већина справа била направљена по узору на турнерске справе (*греде, мотке, справе за прескакање, разбоји, вратила*).

Школа гимнастике радила је све док је Седлмајер био жив, до 1873. године и за тих седам година рада у њој је вежбало доста Београђана. Почетком Српско-турских ратова (1876-1878) прекинуте су све активности и рад ове Школе.

Кнежевина Србија је одредбама Берлинског уговора стекла самосталност (1878), па у Србију стижу нова сазнања о грађанским гимнастичким друштвима, соколству и спорту. Јануара 1882. године, на иницијативу младог српског лекара др Владана Ђорђевића оснива се **Београдско друштво за гимнастику и борење**, у коме су могли да вежбају грађани. Друштво је осим организовања физичког вежбања за своје чланове

желело да учи и просвећује народ о портеби вежбања, али и да школује стручни кадар **припремајући учитеље гимнастике** за средње, а касније и основне школе.

Циљ Друштва је био да се заједничким, систематским, телесним вежбањем ради на развоју и унапређењу телесне снаге и здравља својих чланова, који су вежбали сваког дана од 18-19 и од 19-20 часова, а имали су и женско одељење. Вежбачи су користили **справе немачког гимнастичког система**: рек (вратило); барне (разбој); коња, козлића (јарац); конопца. У почетку су изводили вежбања у обичној одећи и обући и тек деведесетих година **опрема за вежбање** им је била: мајица са кратким рукавима и панталоне за вежбање, док су патике увели нешто касније.

Начин вежбања у Друштву био је по турнерском систему, због учитеља гимнастике који су своја знања стекли у турнерским друштвима. Вежбачи су изводили вежбе у скакању са палицом, борбе палицама и нека врста песничења. Просте вежбе - вежбе обликовања примењиване су такође, али под називом шведске вежбе. Веома много су употребљавали бучице и тегове за вежбање снаге.

Бурне политичке и друштвене промене у многим европским земљама имале су одјека и у политичком и културном животу Краљевине Србије. Те промене и утицаји нису мимоишле ни гимнастичке организације. Тако је и идеју о свесловенском **соколском вежбању** прихватио један део младих у Београду, па се то у Београдском друштву за гимнастику и борење огледало у тежњи и жељи да се уместо немачког система вежбања уведу чешки - соколски систем. Стога су су променили име у **"Београдско гимнастичко друштво Соко"** (1891), на предлог Војислава Рашића, секретара Друштва.

Одмах након тога у многим местима у унутрашњости Краљевине Србије основана су слична **соколска друштва** и то у Крагујевцу, Шапцу, Нишу. На овај начин соколска идеја и соколско вежбање ширило се и у остала местима Краљевине Србије. После промене имена и садржаја вежбања, рад Београдског друштва је постао интензивнији, јер се тада међу члановима знатно повећало интересовање за нове облике рада.

Београдско гимнастичко друштво Соко је продужило рад **Београдског друштва за гимнастику и борење** и опредељујући се за соколску идеју са циљем: да телесним вежбањима, излетима, делом и речју, ради на унапређењу телесне снаге и здравља својих чланова. Три године касније (1895) проширен је програм рада увођењем нових активности: борење, пливање, веслање, а вежбачи овог Друштва тада званично су названи **"гимнастичари соколи"**.

Почетком 1901. године у српском соколству наступио је период губитка интересовања за рад међу члановима, тако да је добар део друштава готово престао са радом, док су се витешка друштва "Душан Силни" оснивала по читавој Србији. У намери да заинтересује грађане за рад у соколском друштву, *Београдско гимнастичко друштво Соко* је у току 1902. године проширило програм рада оснивањем нових гимнастичких одељења. Предвидели су одељења: борење (Борачки клуб Соко), за вожњу на точковима (Велосипедски клуб Соко), за гађање (Стрељачки клуб Соко), за клизање (Клизачки клуб Соко), за јахање (Јахачки клуб Соко), за веслање и пливање (Веслачко пливачки клуб Соко), за лоптање (Лоптачки клуб Соко).

Овај амбициозни план Друштва пратио је појаву модерних спортова у овим крајевима и разумео потребу младих да се њима баве. Било је предвиђено да радом ових "гимнастичких одељења", за која можемо рећи да су заправо **"спортска одељења"** овог Друштва, јер су добила и називе: **"клубови"**, управља јединствена Управа Београдског гимнастичког друштва Соко.

Међутим, у овом шестогодишњем периоду и даље је био **проблем вежбаоница** у којој би вежбали за време зимског периода, па су тако 1902.године решили да подигну свој дом за вежбање и обезбеде посебног учитеља гимнастике. Но, у то време нису имали финансијска средства да ову замисао остваре, па су за време зимских месеци вежбали у сали кафане "Руска круна".

Највећи проблем у раду Друштва био је недостатак сталног **стручног учитеља**, као и Друштвеног дома, односно сопствених просторија за вежбање. У току 1903. године успели су да обезбеде стручног учитеља Живана Маџаревића, а убрзо за стручног учитеља гимнастике Друштва долази Чех Антоније Браздил.

У току летњег распуста 1908. године организовано је вежбање чланова Друштва на летњем вежбалишту, под руководством Франтишека Хофмана. За чланове предводничког одбора држао је "курс из песничења" а поред тога у програму овог и других соколских друштава биле су и поједине модерне спортске дисциплине (тада називане *"модерна гимнастика"*), као што су: борење (рвање, бокс, мачевање); бициклизам; стрељаштво; клизање; јахање; веслање; пливање и фудбал (лоптање).

Ови разнолики садржаји вежбања привлачили су све већи број омладине и грађана, који су упражњавали ове спортске дисциплине, па су на тај начин соколска друштва представљала места где је почео да се негује модерни спорт, односно из њих су настајали спортски клубови, у којима је спорт настављао даљи развој.

После промене назива "*Београдско друштво за гимнастику и борење*" у "*Београдско гимнастичко друштво Соко*" (1891) неки дотадашњи чланови, у жељи да назив Друштва буде везан за културну и политичку историју средњевековне Србије, предвођени Јованом Стојановићем, студентом Правног факултета, основали су **22. 11. 1892.** године у Београду: "*Грађанско гимнастичко друштво "Душан Силни"*".

Прави разлог стварања Друштва "*Душан Силни*" била је тежња српског народа за нечим својим, односно обнова српске државе на основама славног периода Душанове српске државе - царства.

Друштво је променило име у *Витешко друштво "Душан Силни"*, а назив "*витешко*" изабрали су зато што су желели да у имену новооснованог Друштва буде наглашена њихова повезаност са традицијом српских витезова. **Витез** у преносном смислу значио је: јунак, херој, бранилац, заштитник, човек без страха и мане, високих моралних особина, што су вежбачи "*Душана Силног*" желели да буду њихове **одлике**.

Њихова такмичења називана су *витешка такмичења*, а у пракси су све више коришћени ови изрази: *витешка друштва, витешке борбе, витешка надметања, витешко понашање, витешки дух* и слично. Ова реч је заправо означавала све оно што се тада у Европи подразумевало под термином **спорт**.

У следећих осамнаест година (1892-1910) у Србији су радила и оснивала се гимнастичка друштва, која су се углавном називала именом "Соко" или "Душан Силни". Иако са сличним програмима, средствима и методама физичког вежбања, била су раздвојена идејом за коју су се определили, односно **соколска друштва** – соколском идејом, која је изражавала тежње за националним ослобођењем и уједињењем свих Словена, а **друштва "Душан Силни"** националном идејом, која се ослањала на културну и политичку прошлост и традицију средњевековне српске државе.

Несугласице између чланова ових друштава покушаване су да се реше још **1904.** године њиховим спајањем у једно гимнастичко друштво, што је предлагала Савезна Управа витешких друштава "Душан Силни", али том приликом то нису успели да остваре, на штету рада оба друштва, иако су и даље постојале обостране иницијативе, као и јединствена потреба и жеља већине вежбача ових друштава за уједињењем.

Прва (оснивачка) Скупштина новооснованог **Савеза соколских друштава "Душан Силни"** одржана је у Београду 2.02.1910. године. Иако је на овај начин започело остварење споразума о спајању соколских и

витешких друштава, ипак сва витешка друштва "Душан Силни" нису хтела да га прихвате и поштују.

Проблем стручног кадра је почео да се решава тек када су крајем 19. века из Чешке у Србију почели да долазе соколски предњаци, који су радили у соколским друштвима, али и изводили наставу у средњим школама. Полагањем стручних испита за учитеље гимнастике и добијањем диплома учитеља гимнастике, у грађанским гимнастичким друштвима и отварањем Гимнастичке школе у Београду 1908. године створен је први квалификован стручни кадар у Србији, чиме се проблем стручног оспособљавања и школовања тек почео да решава.

Други значајан чинилац за рад гимнастичких друштава је материјална основа, тј. простори за вежбање: вежбалишта и затворене просторије-дворане, као и њихова одговарајућа опремљеност справама и реквизитима. Најчешће су набављали справе које су се користиле у немачком гимнастичком систему: вратило, (рек); разбој, (барне); справе за пењање - уређаји и конструкције (мотке, конопци, лестве од конопаца и дрвета), преузете из немачког, а делимично и из шведског гимнастичког система, - греде за вежбе равнотеже (балансирање), - дрвени коњ, - кругови (гривне).

Модерни спорт је стигао и у Србију и њега су прихватале све категорије грађана, најпре у приватним школама и грађанским гимнастичким друштвима, а касније и у посебним спортским клубовима, који почињу да се оснивају крајем 19. века.

Пред крај 19. века у Краљевини Србији је прихваћена олимпијска идеја и све више се сазнавало о олимпизму, па је стога и основан 10. (23).02. 1910. године **Српски олимпијски клуб**, који је у наредном периоду усмеравао спортске клубове и организације према укључивању у међународну олимпијску заједницу.

У четворогодишњем периоду рада, односно од оснивања па до почетка Првог светског рата (1910-1914), **Српски олимпијски клуб (комитет)** покренуо је широку активност и одиграо значајну улогу у даљем развоју спорта и олимпијског покрета у Краљевини Србији.

ЛИТЕРАТУРА

1. Арсовић, Миленко. Витешке игре и спортови и физичко васпитање нашег народа. Београд: Нова штампарија Давидовић, 1911
2. Ђукић, С: "Српски и Југословенски олимпијски комитет 1910-1939". Новинска служба ЈОО, 1939, бр.56.

3. Илић, Стефан и Слађана Мијатовић. Историја физичке културе Кнежевине и Краљевине Србије. Београд: Факултет физичке културе Универзитета у Београду, 1994.
4. Јовановић, Боривоје. Почети физичког васпитања у Србији. Београд: без године издања
5. Мијатовић, С. "Појава олимпијске мисли и настанак и развој олимпијског покрета у Србији до 1914.г. са посебним освртом на допринос Светомира Ђукића". Докторска дисертација, Факултет физичке културе Универзитета у Београду. 1992.
6. Предраговић, Петар. Кратка упутства за предавање гимнастике у основним школама. Београд: Министарство просвете, 1873
7. Рашић, Војислав. "Стева Тодорови". Српски соко 1907, бр. 11-12
8. Рашић, Војислав. "Развитак гимнастичког друштва у Србији". Српски витез 1911, бр. 1
9. Тодоровић, Стева. Аутобиографија. Нови Сад: Матица српска, 1951

TYPES AND FORMS OF PHYSICAL EXERCISE IN THE PRIVATE SCHOOLS AND GYMNASTIC SOCIETIES FOR PHYSICAL EXERCISING IN THE PRINCIPALITY AND THE KINGDOM OF SERBIA

SUMMARY

The previous studies on the gymnastic societies of the Principality and the Kingdom of Serbia did not seriously deal with the types of physical exercise practiced therein. It may be assumed that is due to a lack of the information preserved thereabout.

For these reasons, in this study we searched for the findings about the types of physical exercise applied in the private training schools where some skills (fencing, swimming, archery, horse riding) were learnt and practiced, then in the societies for physical exercising (gymnastics) as well as in the chivalrous societies. *The aim of this study* was to determine the types and forms of physical exercise practiced in the private training schools, societies for physical exercising (gymnastics) and chivalrous societies of the Principality and the Kingdom of Serbia. *The historical method* was applied in this paper.

In this paper, we presented the results, i.e. the types of physical exercise practiced in the private training schools (*Schools of Fencing*, Steva Todorović's *School of Painting*, Askanius Sedlmayer's *School of Gymnastics*), societies for physical exercising (gymnastics) and chivalrous societies (*Belgrade Society for Gymnastics and Fighting*, *Belgrade Gymnastic Society "Sokol"*, *Civil Gymnastic Society "Dušan Silni"*, *Sokol societies*).

Based on the comparative analysis of the types of the apparatuses used and the exercise methods applied it has been determined that *private schools* mainly implemented the Turner system using most of Jahn's Turner apparatuses. However, in the *societies for physical exercising*, in addition to the Turner exercise method, the Swedish system of physical exercise was partially applied as well.

Upon the appearance and acceptance of the Sokol idea, the application of the Sokol training method also started in the established Sokol societies, and soon afterwards in the army, and primary and secondary schools as well.

Key words: physical exercise, types and forms, Serbia, private schools, gymnastic societies

---

ВИДЫ И ФОРМЫ УПРАЖНЕНИЙ ДЛЯ ФИЗИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ ВОСПИТАННИКОВ ЧАСТНЫХ ШКОЛ И ГИМНАСТИЧЕСКИХ ОБЩЕСТВ В КНЯЖЕСТВЕ И КОРОЛЕВСТВЕ СЕРБИЯ

АННОТАЦИЯ

В предыдущих исследованиях, посвященных гимнастическим обществам в Княжестве и Королевстве Сербия, не рассматривались так детально виды физических упражнений в подготовке атлетов. Очевидно, что это обусловлено отсутствием необходимой информации по указанной проблеме.

В связи с этим данное исследование предполагает поиск информации о видах физических упражнений, применяемых в частных учебных заведениях, где воспитанники получали знания и формировали навыки физической подготовки в определенных видах спорта (фехтование, плавание, стрельба из лука, верховая езда), а затем в спортивных обществах по гимнастике и в рыцарских обществах. Цель данного исследования – определить виды и формы физических упражнений, развивающих физические навыки воспитанников частных учебных заведений, обществ физической культуры (гимнастики) и рыцарских обществ Княжества и Королевства Сербия.

Работа представляет собой теоретическое исследование.

В данной статье в качестве результатов исследования представлены такие виды физических упражнений, которые используются для спортивной подготовки учащихся в частных образовательных школах (школа фехтования, школа живописи Стева Годоровича, гимнастическая школа Асканиуса Сельдмайера, общество физической культуры (гимнастика)) и рыцарских обществ (Общество в Белграде по гимнастике и борьбе, Гимнастическое Общество «Сокол» в Белграде, Гражданское Гимнастическое Общество «Душан Силни», общество «Сокол»).

В результате сравнительного анализа типов используемых гимнастических снарядов и применяемых методов физической подготовки установлено, что в частных школах в основном применялась система физических упражнений Яна Тернера, а именно, применялись преимущественно гимнастические упражнения на снарядах. Однако, наряду с упражнениями по системе Тернера, в обществах по физической подготовке частично применялась и шведская система физических упражнений.

С разработкой и развитием идеи «Сокол» началось применение метода «Сокол» в обществах «Сокол», а вскоре и в армии, а также в начальных и средних школах.

Ключевые слова: физические упражнения, виды и формы, Сербия, частные школы, гимнастические общества.

Примљено 08.09.2017.
Одобрено за штампу 01.10.2017.